

Ryza Talebi: «Talaşgärleriň kesgitlenişi saýlawyň adalatly bolmajakdygyny eýýämden belli edýär»

Category: Kitapcy, Medisina, Nukdaýnazar, Publisistika, Sözler
написано kitapcy | 26 января, 2025

Ryza Talebi: "Talaşgärleriň kesgitlenişi saýlawyň adalatly bolmajakdygyny eýýämden belli edýär" RYZA TALEBI: «TALAŞGÄRLERIŇ KESGITLENIŞI SAÝLAWYŇ ADALATLY BOLMAJAKDYGYNY EÝÝÄMDEN BELLI EDÝÄR

Eýran we Ýakyn Gündogar boýunça specialist Ryza Talebi Eýranyň prezidentligine geçirilýän saýlawlar boýunça soraglara jogap berýär

Prezident Ibrahim Reisiniň geçen 19-njy maýda Azerbaýjandan gaýdyp gelýärkä wertolýot heläkçiligine uçramagy netijesinde

aradan çykmagy Eýranda öňümizdäki ýyl geçirilmegine garaşylýan saýlawlarynyň wagtyndan öňe çekilmegine sebäp boldy.

Diňe prezident däl, eýsem dini liderligiňem iň güýçli talaşgäri bolan Reisiniň aradan çykmadyk ýagdaýynda Hünärmenler geňeşiniň ýygnaşygynda ýurduň iň ýokarky kürsüsine oturmagy daşda dälidi.

Emma Reisiniň şübheli ýagdaýda aradan çykmagy diňe eýran syýasatynda däl, sebitdäki ýagdaýlarda-da birtopar nämälimlikleriň ýüze çykmagyna sebäp boldy.

Germaniýaly Eýran we Ýakyn Gündogar boýunça hünärmen Ryza Talebi 28-nji iýunda geçiriljek etran prezidentligine saýlawlar barada soraglarymyza jogap berdi.

• «Reisiniň ölümi sebitde-de birtopar nämälimlikleriň orta çykmagyna getirdi»

Ryza Talebiniň pikirçe, ýadro boýunça Eýrandyr Günbataryň arasyndaky meseleleriň gutarnykly çözülmegli bilen bir hatarda Yrak, Ýemen, Siriýa, Liwan ýaly ýurtlarda Tähranyň arkasynda durandygy belli güýçlere berilýän çäksiz goldawlaryň soňunyň näme boljakdygy belli däl.

Talebi «2020-nji ýylyň ýanwar aýynda Kasym Süleýmanyň Yrakda amerikan güýçleri tarapyndan öldürilmeginden soň harby we diplomatiki ugurlarda bolup geçen şowsuzlyklar tapgyry dowam etdi durdy» diýýär.

Ryza Talebi

• **«Öň talaşgärliги kabul edilmedik şahslaryňam bu saýlawda tassyklanmagy geň görülyär»**

Günbatar bilen gepleşikleriniň arasyny üzendigine garamazdan, Eýranyň Omanyň üstünden ABŞ bilen gepleşikler geçirýändigini ýatlardan Ryza Talebi «Russiýa bilen köptaraplaýyn strategiki hyzmatdaşlygy baglaşmagyň şertnamasy ukrain frontunda Russiýany goldaýandygyna garamazdan saýlawdan soňa goýuldy. Ykdysadyýetiň kynçylykly ýagdaýyna garşy gönügen protest demonstrasiýalarynyň barha güýçlenýän şertinde dini lider Hamaneyiň oglunyň häkimiýetiň ýokarky basgançagyna oturmagy baradaky myş-myşlar bu saýlawlaryň ähmiýetini hasam artdyrýar. Saýlanmaga hukugy bolan birgiden möhüm adamyň talaşgärliги Konstitusiyany Goraýjylar Geňeşi ret edilenem bolsa, jemgyýetde agramy bolmadyk adamlaryň talaşgärliги tassyklandy» diýýär.

«Mundan öňki saýlawlarda talaşgärliги kabul edilmedik şahslaryňam bu saýlawda tassyklanmagy geň görülyär» diýen

Talebi sözüniň üstüne şulary goşdy:

«Bütün şu garjaşyklygyň içinde asly azerbaýjan medisina professory Mesud Pezeşkiýanyň «reformist» talaşgär hökmünde kabul edilmegi üns bererlokli. Türki dilde gepläp bilmegi bilen bir hatarda kürt dilini-de bilpän Pezeşkiýan «reformistligini» bilen bir hatarda konserwativ garaýyşlary bilenem jemgyýetiň ýakyndan tanaýan syýasatçysy. Güýçli oratorlyk ukybyna eýe Pezeşkiýanyň etniki we dini azlyklar üçin adalat şygarlarynyň çäginde, türk (azeriler we türkmenler -t.b), kürt, buluç jemgyýetlerine hak-hukuklaryň berilmegini talap etmeginiň ýany bilen uzak wagtlap Tähranyň halk deputaty bolup işlemegi-de onuň ýene bir artykmaçlygy hasaplanýar.

• **«Täze nesiller has adalatly hökümetiň bolmagyny talap edilyär»**

Talebi «bu gatlaklaryň saýlaw sandyklarynyň başyna äkidilmedik ýagdaýynda gatnaşygyň pes boljagyna hemmelerem kepil geçse gerek. Syýasatşynas Hanna Arendtiňem aýdysy ýaly, «Güýç san taýdan köplükde däl-de, bilelikde hereket etme ukybynadyr» diýýär.

«Hususanam, sosial mediýany aktiw ulanýan täze nesiller has adalatly hökümetiň bolmagyny talap edilýär» diýýän Ryza Talebi: «Umumy meňzeşlikleri konserwatiwlik bolan beýleki talaşgärler boýunça şübheli ýagdaýlar üns merkezindekä, megerem Konstitusiýany Goraýjylar Geňeşi indi prezident kürsüsine oturjak adam babarda belli karar gelendir. Bu nukdaýnazardan saýlawyň formal görnüşiniň bardygyny aýtsak öte geçdigimiz bolmaz» diýdi.

• «Jemgyýetiň talaplarynyň hemişe palasyň aşagyna syrylmagy häzirki ýagdaýyň dowam etjekdigini-de görkezýändigini üçin ýaramaz täsirini ýetirýär»

Talebi «Karl Popper diktatorial režimlerde karizmatiki liderleriň saýlawlary manipilirlmek arkalu güýçlerini berkidýändigini aýdýar. Eýranda bu ýagdaý Aýatolla Hamaneyiň şahsyýetiniň üstünden güýje girizilýär. Şonuň üçin Hamaneyi saýlawlara gatnaşygyň pes boljakdygyna gynanybam duranok. Häzirki häkimiýetiň güýjüni berkitmegiň ýerine halkyň dürli gatnaklarynyň isleg-talaplaryny kanagatlabdyrmak ukyby bolan lideriň saýlanmagy ýurtdaky durnukly asudalyk şertiniň emele gelmegini üpjün eder» diýýär.

Ryza Talebi sözlerini şeýle dowam etdirdi:

«Eýrandaky güýçli merkezi agalyga garamazdan, jemgyýetiň talaplarynyň hemişe palasyň aşagyna syrylmagy häzirki ýagdaýyň dowam etjekdigini-de görkezýändigini üçin ýaramaz täsirini ýetirýär. Talaşgärleriň saýlaw döwründe deň derejede propoganda geçirip bilmezligi giň gatnaklaryň saýlawlara gatnaşygyna päsgel berýän başga bir faktor».

- **«Ayatolla Hameneýiň karizması olary-da halas edýär»**

«Reformistleriň aýdýanlarynyň jemgyýetde garşylyk tapmazlygy öz aralaryndaky ýerliksizliklerden we oňsuzlyklardan gelip çykýar» diýen Talebi «Şonuň üçinem Pezeşkiýan ýalu syýasatçynyň talaşgärliginiň hasaba alynmagy-da ýeterlik bolup bilmeýär. Konserwatiwleriň arasynda-da düýpli düşünişmezlikleriň bardygyna garamazdan, netijede Ayatolla Hameneýiň karizması olary-da halas edýär» diýdi.

- **«Şeýle şertlerde ýurduň ýagty geljeginiň hatyrasyna adalatly saýlawyň geçiriljegine köpçülik ynanmaýar»**

Ýurtdaky nämälim ýagdaýda geçiriljek saýlawda gatnaşygyň pes boljagynyň eýýämden bildirmeginiň umytsyzlygy çuňlaşdyrýandygyny aýdýan Talebi «Reformistleriň we etniki azlyklaryň hak-hukuklarynyň goragçysy hökmünde görkezilen Pezeşkiýanyň ortada bolmagy belki-de az-owlak umyt yşygy hasaplanyp bilner. Emma meniň özüm-ä umytlaryň tükenendigini aýdasym gelýär. Şeýle şertlerde ýurduň ýagty geljeginiň hatyrasyna adalatly saýlawyň geçiriljegine köpçülik ynanmaýar. Çünki saýlawdan öňki propogandalarda asudalygyň we halkyň bol-elin durmuşynyň asla göz önüne tutulmaýandygyny görýäris»

diýip, sözlerini tamamlady.

Maýis ALIZADE.

Penşenbe, 20.06.2024 ý. Publisistika